

Nr 55.

Utlåtande i anledning av dels väckta motioner om revision av gällande grunder för de statliga och kommunala tjänstemännens förhandlings- och avtalsrätt, dels o c k väckt motion angående förstärkning av förhandlingsrätten för de stats- och kommunalanställda tjänstemännen.

Andra lagutskottet har till behandling i ett sammanhang förehaft tre inom riksdagen väckta, till lagutskott hänvisade motioner, nämligen motionen i första kammaren nr 107 av herr *Bergvall m. fl.* samt motionerna i andra kammaren nr 48 av herrar *Fagerholm* och *Hagård* och nr 177 av herr *Ohlin m. fl.*

I motionerna I: 107 och II: 177, vilka äro likalydande, hemställes — under hänvisning till vad som anförts i samtidigt väckta motioner, nr 106 i första kammaren av herr *Bergvall m. fl.* och nr 176 i andra kammaren av herr *Ohlin m. fl.*, angående de offentliga tjänstemännens rättsställning — att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning och förslag beträffande revision av gällande grunder för de statliga och kommunala tjänstemännens förhandlings- och avtalsrätt, med beaktande av vad i de nyss angivna motionerna anförts.

I motionen II: 48 hemställes, »att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t begära skyndsamt utredning med förslag rörande förstärkning av förhandlingsrätten för de stats- och kommunalanställda tjänstemännen».

Beträffande de skäl, som återopats till stöd för det i motionen II: 48 framställda yrkandet, får utskottet hänvisa till motionen. Vad angår skälen för den hemställan, som gjorts i motionerna I: 107 och II: 177, får utskottet hänvisa till likalydande motionerna I: 106 och II: 176. Dessa ha hänvisats till konstitutionsutskottet.

Lagen den 11 september 1936 (nr 506) om förenings- och förhandlingsrätt äger icke tillämpning å sådana arbetstagare i statens eller kommunernas tjänst, som äro underkastade ämbetsmannansvar. Dylika arbetstagares förhandlingsrätt regleras i kungörelsen den 4 juni 1937 (nr 292) angående förhandlingsrätt för statens tjänstemän samt i lagen den 17 maj 1940 (nr 331) om förhandlingsrätt för kommunala tjänstemän. För vissa kategorier av tjänstemän äro särskilda bestämmelser meddelade i kungörelsen 1 — *Bihang till riksdagens protokoll 1948. 9 saml. 2 avd. Nr 55—56.*

den 23 december 1937 (nr 1002) angående vissa inskränkningar i förhandlingsrätten för militär personal och likställda samt i kungörelsen den 20 december 1940 (nr 1031) angående vissa begränsningar i förhandlingsrätten för lärare vid folk- och småskolor samt fortsättningsskolor.

Mellan den förhandlingsrätt, varom stadgas i 1936 års lag, å ena, samt förhandlingsrätten enligt 1937 års kungörelse och 1940 års lag, å andra sidan, finnes en djupgående skillnad av principiell natur. I förstnämnda lag betraktas arbetstagarnas organisation såsom en med arbetsgivaren jämställd part och förhandlingsrätten avser, att arbetstagarna skola erhålla medbestämmanderätt i fråga om anställningsvillkoren. 1937 års kungörelse och 1940 års lag avse däremot endast att bereda de i författningarna omnämnda arbetstagarna tillfälle att, innan vederbörande myndighet fattar beslut rörande deras anställningsförhållanden, framföra sina synpunkter och önskemål i frågan. Med denna skillnad sammanhänger även, att ett kollektivavtal som upprättats mellan en myndighet och en förening av tjänstemän med ämbetsmannans ansvar i rättspraxis ansetts ogiltigt.

I den proposition (nr 128) varigenom förslaget till 1937 års kungörelse förelades riksdagen uttalade föredragande departementschefen, statsrådet Forslund, bland annat följande angående den föreslagna förhandlingsrättens innebörd:

Självfallet är, att en förhandlingsordning för statens tjänstemän måste i väsentlig grad skilja sig från den ordning, som befunnits lämplig att lagfästa, då det gäller statens och kommunernas arbetare samt de i enskild tjänst anställda arbetstagarna. Beträffande statens tjänstemän har man att taga hänsyn till att deras anställningsförhållanden äro av helt annan karaktär än som gäller för de arbetstagare, som falla under lagen om förenings- och förhandlingsrätt. Detta har även framhållits av de sakkunniga. Det av dem utarbetade förslaget utgår också från att något intrång i statsmakternas eller myndigheternas beslutanderätt i fråga om utformandet av de allmänna tjänstevillkoren eller om tillämpandet av sådana villkor icke skall ske genom förhandlingsordningens införande. Mot denna utgångspunkt för lagstiftningen på området har jag icke något att erinra.

Även om det står klart, att den förhandlingsordning, som nu föreslås till införande, icke kommer att medföra någon inskränkning i myndigheternas beslutanderätt, bör det dock fastslås, att avsikten med lagstiftningen är att skapa ett visst inflytande för tjänstemännen vid tillkomsten av bestämmelser rörande deras anställnings- och tjänsteförhållanden liksom även i fråga om tillämpningen av sådana bestämmelser. Detta har även understrukits av de sakkunniga. Vad jag nu anfört innebär emellertid icke, att myndigheter och tjänstemän vid förhandlingar skulle komma att stå mot varandra såsom likaberättigade parter. Jag anser mig dock kunna utgå från att myndigheterna skola inse, att det ligger i deras eget intresse att aktivt medverka vid förhandlingar med tjänstemännen, varigenom ökad möjlighet kan vinnas att vid besluts fattande taga hänsyn till av tjänstemännen framställda motiverade önskemål.

Andra lagutskottet, som behandlade propositionen i sitt av riksdagen godkända utlåtande nr 44, gjorde ingen erinran mot detta departementschefens uttalande.

Frågan om revidering av bestämmelserna om de offentliga tjänstemännens förhandlingsrätt har vid ett flertal tillfällen varit föremål för framställningar. I skrivelse till Konungen hemställde tjänstemännens centralorganisation (TCO) redan 1943 om revision av lagen om förhandlingsrätt för kommunala tjänstemän, och 1945 hemställde TCO ånyo om en allmän utredning om förhandlingsrätten för tjänstemän med ämbetsmannaansvar. Kungl. socialstyrelsen har avgivit yttrande i ärendet till Kungl. Maj:t genom en skrivelse av den 8 februari 1945, vari styrelsen instämt i utredningsyrkandet. I yttrandet framhölls, att det syntes kunna ifrågasättas, huruvida begränsningen i förhandlingsrätten för tjänstemän underkastade ämbetsmannaansvar vore grundad på verkligt bärande motiv eller om den måhända endast kvarstode såsom ett relik av en äldre tids åskådning på området. I den praktiska tillämpningen hade denna begränsning medfört avsevärda olägenheter, framhöll styrelsen. Vid den utredning, varom styrelsen hemställt, borde övervägas, huruvida skäl förelåge att vägra de ifrågavarande tjänstemännen den förhandlingsrätt, som enligt 1936 års lag tillerkänts alla övriga grupper av arbetstagare. Slutligen kan nämnas, att TCO i skrivelse den 17 oktober 1947 till chefen för socialdepartementet ånyo hemställt om utredning i förhandlingsrättsfrågan.

Förevarande spørsmål har tidigare behandlats av riksdagen. Sålunda väckte herr Fagerholm vid 1945 års riksdag en motion, nr 149, vari hemställdes, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t begära utredning med förslag rörande förstärkning av förhandlingsrätten för de stats- och kommunalanställda tjänstemännen.

Andra lagutskottet uttalade i sitt utlåtande nr 26, att det i motionen berörda spørsmålet vore förtjänt av stor uppmärksamhet. Det kunde enligt utskottets uppfattning icke bestridas, att olägenheter vore förbundna med den gällande förhandlingsordningen för ifrågavarande tjänstemän. Det kunde ifrågasättas huruvida icke deras förhandlingsrätt borde bringas i överensstämmelse med eller anpassas i riktning mot den förhandlingsrätt som reglerades i 1936 års lag. Under hänvisning till att frågan vore föremål för Kungl. Maj:ts uppmärksamhet och med framhållande av att utskottet förutsatte, att fortsatt utredning i frågan komme att verkställas, hemställde utskottet, att motionen icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd. Denna hemställan bifölls av riksdagen.

Vidare väcktes vid 1945 års riksdag en motion, nr 422 i andra kammaren, vari hemställdes, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t an hålla om utarbetande av proposition med förslag till sådan ändring eller sådant förtydligande av 1940 års lag om förhandlingsrätt för kommunala tjänstemän, att lagen icke lade hinder i vägen för kommunal myndighet att

vid förhandlingarna med personalorganisationerna låta sina förhandlingsdelegerade träffa preliminära överenskommelser.

Andra lagutskottet hemställde i utlåtande över motionen (nr 26), att denna icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd under hänvisning till att frågan om förstärkning av förhandlingsrätten för de tjänstemän, som vore underkastade ämbetsmannansvar, i hela dess vidd vore föremål för Kungl. Maj:ts uppmärksamhet.

Motionerna I: 106 och II: 176 vid innevarande riksdag, vari hemställts om utredning och förslag beträffande revision av i §§ 35 och 36 i regeringsformen stadgade grunder för statstjänstemännens rättsställning i samband med en allmän tjänstemannalagstiftning, omfattande jämväl de kommunalt anställda tjänstemännen, ha behandlats av konstitutionsutskottet. Utskottet, som förutsatte, att utredning kommer till stånd angående statstjänstemännens och de kommunalt anställda tjänstemännens rättsställning, hemställde i sitt utlåtande nr 12 att motionerna icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd. Utskottets hemställan bifölls av riksdagen.

Utskottet. Utskottet delar den i förevarande motioner framförda uppfattningen, att utredning av frågan om de stats- och kommunalanställda tjänstemännens förhandlings- och avtalsrätt snarast bör komma till stånd. Enligt vad utskottet har sig bekant, ämnar chefen för socialdepartementet begära Kungl. Maj:ts bemyndigande att tillkalla sakkunniga för utredning av frågan om vidgad förhandlingsrätt för stats- och kommunalanställda tjänstemän, som äro underkastade ämbetsansvar, samt därmed sammanhängande frågor. Någon framställning till Kungl. Maj:t med begäran om utredning av förevarande spörsmål synes med hänsyn härtill icke påkallad.

På grund av vad sålunda anförts får utskottet hemställa,

A. att motionen II: 48 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd; samt

B. att motionerna I: 107 och II: 177 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Stockholm den 26 juni 1948.

På andra lagutskottets vägnar:

DAVID NORMAN.

Vid ärendets behandling ha närvarit:

från första kammaren: herrar Norman, Forslund, Wistrand, Löfvander, Björkman*, Uhlén, Nerman* och fru Flood;

från andra kammaren: herrar Olovson i Västerås, Hagård*, Hellbacken*, Ryberg*, Johnsson i Kastanjegården, Andersson i Eskilstuna, Lundberg och Andersson i Alfredshem.

* Ej närvarande vid utlåtandets justering.